

17 mei 2012
Hemelvaart van de Heer

Riemer Roukema

Gepubliceerd in: Tijdschrift voor verkondiging 84,3 (2012), p. 151-153 en op
www.riemerroukema.nl

Lezingen: Hand. 1,1-11; Ps. 47; Ef. 1,17-23; Mar. 16,15-20 (B-jaar)

Inleiding

Het is aan een oude interpretatie van Hand. 1,1-11 te danken dat de kerk op de veertigste dag na Pasen Jezus' 'hemelvaart' gedenkt. Die gewoonte is in de loop van de vierde eeuw ontstaan. Aanvankelijk was Jezus' hemelvaart echter opgenomen in de viering van zijn dood en opstanding. Zo vermeldt de Brief van Barnabas 15,9 (begin tweede eeuw) over de viering van de achtste dag (de zondag) dat Jezus op die dag uit de doden is opgestaan en, na te zijn verschenen, is opgevaren naar de hemel.

Het merkwaardige van de visie dat Jezus volgens Hand. 1,1-11 op de veertigste dag na zijn opstanding ten hemel is opgenomen, is dat dezelfde auteur in Luc. 24,50-51 de indruk wekt dat Jezus' opname in de hemel plaatsvond op de avond van een lange dag van verschijningen na zijn verrijzenis. In Hand. 1 verwijst diezelfde auteur in vers 2 eerst naar zijn relaas van Jezus' tenhemelopneming aan het eind van zijn eerste boek, en zegt hij in vers 3 bovendien dat Jezus nog veertig dagen aan zijn leerlingen is verschenen, als bewijs dat hij uit de dood was verrezen.

Mogelijkerwijs heeft de auteur bedoeld dat Hand. 1,4-11 zich afspeelt op de dag van Jezus' verrijzenis en is de vermelding van de veertig dagen waarin Jezus bovendien nog aan zijn leerlingen verscheen (Hand. 1,3) – met een term van H.J. de Jonge – 'een wat onhandige *flash forward*'. Als Hand. 1:1-11 daarentegen bedoelt te zeggen dat Jezus' tenhemelopneming op de veertigste dag na zijn opstanding plaatsvond, dan is deze passage het enige getuigenis van deze periode. Hoe dan ook duidt het getal veertig op de voorbereiding op iets nieuws (vgl. Israël in de woestijn, Mozes op de Sinaï, Elia op de Horeb). Zoals Jezus aan het begin van het evangelie veertig dagen in de woestijn verbleef, zo verschijnt hij aan het begin van Handelingen nog veertig dagen als de Levende aan zijn leerlingen om hen voor te bereiden op hun nieuwe taak en op de komst van de heilige Geest.

Mar. 16,9-20 is de canonieke afsluiting van het evangelie van Marcus, maar deze is pas in de tweede eeuw aan dit abrupt eindigende evangelie toegevoegd. Omdat *husteron* in Mar. 16,14 beter met 'Ten slotte' (NBV) dan met 'Later' (WV) vertaald kan worden, staat deze afsluiting in de lijn van de traditie dat Jezus' tenhemelopneming (Mar. 16,19) had plaatsgevonden aan het eind van de dag van zijn opstanding.

Dat vrome mensen aan het eind van hun leven door God konden worden opgenomen, is bekend uit de verhalen over Henoeh en Elia in het Oude Testament. Flavius Josephus vertelt ook van Mozes dat op de berg een wolk over hem kwam en hij terugkeerde naar God. In de Grieks-Romeinse wereld werd onder meer van Heracles, Romulus (de stichter van Rome), Alexander de Grote, Julius Caesar, keizer Augustus en de filosoof en wonderdoener Apollonius van Tyana gezegd dat zij aan het eind van hun leven ten hemel waren gevaren. De traditie van Jezus' tenhemelopneming wijkt hiervan echter in zoverre af, dat hij eerst is gestorven, begraven en verrezen en vervolgens in de hemel is opgenomen.

Mar. 16,15-18 heeft met Hand. 1,8 gemeen dat de verrezen Heer voorafgaande aan zijn hemelvaart zijn leerlingen de wereld in stuurt om van het evangelie te getuigen. Mar. 16,17-18 biedt goeddeels een samenvatting van hetgeen in het boek Handelingen is beschre-

ven. Het drinken van dodelijk gif komt daar niet voor, maar in de tweede eeuw werd verteld dat Justus Barsabbas (Hand. 1,23) het drinken van gif eens had overleefd.

Volgens Mar. 16,19 nam Jezus in de hemel plaats aan de rechterhand van God en stond hij vandaar zijn leerlingen bij in verkondiging van het evangelie. Dat Jezus na zijn opstanding is gezeten aan de rechterhand van God is op vele plaatsen in het Nieuwe Testament betuigd, zo ook in Ef. 1:20. De betekenis die in de brief aan de Efeziërs hieraan gegeven wordt, is dat Christus boven alle geestelijke machten en krachten verheven is (Ef. 2,21-22). Men leefde in de overtuiging dat de hemel en de aarde werden bewoond door hiërarchisch georganiseerde geestelijke machten die, ten goede of ten kwade, hun invloed deden gelden op het leven van mensen. Het was daarom van groot belang te weten wie het in die geestelijke wereld voor het zeggen had. Dat Jezus heeft plaatsgenomen aan Gods rechterhand, betekent dat hij met zijn Vader troont over de wereld en over de machten die zich daarin laten gelden. Deze stand van zaken geldt als de basis van het rijke erfdeel waaraan christenen mogen deelhebben (Ef. 1,18). Bij 'erfdeel' staat hier 'van hem', ofwel van God, terwijl in Ef. 1,14 nog de Geest als voorschot op 'ons erfdeel' werd vermeld. Vermoedelijk is toch hetzelfde bedoeld, namelijk de toekomstige heerlijkheid die op grond van Christus' hemelse macht voor christenen is weggelegd. Hoewel 'de heiligen' in Ef. 1,18 wel wordt verklaard als de engelen, is de betekenis 'gelovigen' hier ook mogelijk (zie NBV), omdat die term in Ef. 1,15 nog in die betekenis is gebruikt.

In Hand. 1,10-11 wordt door twee mannen in witte kleren – kennelijk engelen – aangekondigd dat Jezus uit de hemel zal komen zoals hij daarheen is gegaan. Omdat volgens Hand. 1,9 een wolk hem aan het oog onttrok, herinnert de aankondiging van zijn terugkomst aan Jezus' uitspraak dat hij als de Mensenzoon zal komen op een wolk (Luc. 21,27). Op welke termijn hij terugkomt, wordt in het midden gelaten. Op de vraag van de leerlingen of Jezus 'in deze tijd' het koninkrijk voor Israël zou herstellen, antwoordt hij dat het hun niet toekomt de tijden of momenten te kennen die de Vader heeft vastgesteld (Hand. 1,7). Dit is de lucaanse parallel van Jezus' uitspraak dat niemand de dag of het uur van het einde kent, ook de Zoon niet (Mat. 24,36; Mar. 13,32).

Literatuur

H.J. de Jonge, 'De hemelvaart van Jezus op de dag van zijn opstanding: Handelingen 1 en Lucas 24', *Met Andere Woorden* 25, 3 (2006), 3-13; ook op

http://www.bijbelgenootschap.nl/fileadmin/content/maw/MAW_2006-3.pdf

R. Roukema, 'De Messias aan Gods rechterhand', in G.C. den Hertog, S. Schoon (red.), *Messianisme en eindtijdverwachting bij joden en christenen*, Zoetermeer 2006, 92-107; ook op http://www.riemerroukema.nl/Publicaties_Artikelen_files/Gods%20rechterhand.pdf

G. Rouwhorst, 'Verheffing of afscheid van de Heer: de tweevoudige betekenis van het feest van Hemelvaart', *Communio* 36, 1 (2011), 23-29